

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΕΣ
ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2010

Λογοτεχνία Κατεύθυνσης

Μελαγχολία του Ίάσωνος Κλεάνδρου ποιητού εν Κομμαγηνή 595μ.Χ.

Τό γήρασμα τοῦ σώματος καί τῆς μορφῆς μου εἶναι πληγῆ ἀπό φρικτό μαχαίρι.
Δέν ἔχω ἐγκατέρησι καμία.
Εἰς σέ προστρέχω Τέχνη τῆς Ποιήσεως,
πού κάπως ξέρεις ἀπό φάρμακα·
νάρκης τοῦ ἄλλους δοκιμές, ἐν Φαντασίᾳ καί Λόγῳ.

Εἶναι πληγῆ ἀπό φρικτό μαχαίρι.—
Τά φάρμακά σου φέρε Τέχνη τῆς Ποιήσεως,
πού κάμνουνε— γιά λίγο — νά μή νοιώθεται ἡ πληγῆ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πρόκειται για ένα χαρακτηριστικό ποίημα του Καβάφη. Το θέμα του είναι ο **πόνος των γηρατειών**, ένας πόνος αβάσταχτος για κάποιον που διαπιστώνει πως η νιότη έχει χαθεί, το πρόσωπο και το σώμα έχουν αλλοιωθεί και ο θάνατος πλησιάζει. Ο Καβάφης έτρεφε ιδιαίτερη αδυναμία και λατρεία στο σωματικό κάλλος και ιδιαίτερο μίσος για τα γηρατεία, αρνούμενος να αποδεχτεί τη παρακμή. Φοβόταν το πέρασμα του χρόνου και τις επιπτώσεις του στον ίδιο. Είναι ένα **αυτοβιογραφικό ποίημα**, ένας **στοχαστικός μονόλογος** που αντικατοπτρίζει τον ψυχισμό του ποιητή. Επειδή δεν θέλει να αποκαλύψει ο ίδιος τα συναισθήματά του, παρόλο που νιώθει έντονη την ανάγκη να τα εκφράσει, εφευρίσκει ένα **προσωπείο**. Το προσωπείο αυτό είναι ο Ίάσωνας, ένας φανταστικός ποιητής. Γι' αυτό και δεν ονομάζει το ποίημα απλά «Μελαγχολία ποιητού». Φοβάται μην αποκαλυφθεί πως είναι ο ίδιος, πως τα δικά του συναισθήματα είναι αυτά που εκφράζονται στο ποίημα.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

1^η ενότητα

Γήρασμα: η αιτία που προκαλεί τον πόνο στον ποιητή.
Σώματος: βιολογική φθορά.
Μορφής: φθορά στην εξωτερική εμφάνιση.
Μου: η χρήση του α' ενικού προσώπου δίνει στο ποίημα εξομολογητικό τόνο. Είναι μια εκ βαθέων εξομολόγηση των συναισθημάτων που προκαλεί το πέρασμα των χρόνων
Πληγῆ: το μέγεθος του πόνου είναι μεγάλο.
Φρικτό μαχαίρι: το μαχαίρι προκαλεί δυνατό και συνεχιζόμενο πόνο. Το επίθετο «φρικτό» κάνει ακόμη πιο έντονη την εικόνα του πόνου.
Στίχος 3: ανοιχτή εξομολόγηση του ποιητή ότι έχει εξαντληθεί η υπομονή του.
Στίχος 4: επίκληση στην ποίηση για να λειτουργήσει ως φάρμακο για τον πόνο του. Τα κεφαλαία στις λέξεις «Τέχνη» και «Ποιήσεως» δείχνουν πως ο ποιητής έχει θεοποιήσει την ποίηση, την οποία θεωρεί **ύψιστη τέχνη**, όπως άλλωστε και κάθε ποιητής. Το «σε» δηλώνει πως ο ποιητής

κάνει διάλογο με την ποίηση, προσωποποιώντας την.
Κάπως: ο πόνος είναι τόσο μεγάλος, που ο ποιητής αμφισβάζει αν θα τα καταφέρει ακόμα και η ίδια η ποίηση.
Στίχος 6: το **υπερβατό** δείχνει πως μόνο σαν νάρκωση μπορεί να λειτουργήσει η ποίηση (γι' αυτό και η λέξη «**νάρκης**» γράφεται πρώτη). Δεν υπάρχει μόνιμη θεραπεία, μόνο για λίγο μπορεί να περάσει ο πόνος. Είναι απλά **δοκιμές** γιατί ο ποιητής δεν είναι σίγουρος για το αποτέλεσμα.
Φαντασία και Λόγῳ: τα συστατικά της ποίησης. Η φαντασία δίνει την τροφή, την έμπνευση που μέσα απ' το λόγο θα μετουσιωθεί σε ποίηση. Όμως κι αυτή, μπορεί μεν να χαρίσει την ευθανασία, αφού ο λόγος μένει αθάνατος, δεν μπορεί δε να αντικαταστήσει τα νιάτα και την ομορφιά που χάνονται με το πέρασμα των χρόνων.

2^η ενότητα

Στίχος 7: επαναλαμβάνεται ο 2^{ος} στίχος για να δοθεί **έμφαση** στο μέγεθος του πόνου.
Στίχος 8-9: ο ποιητής επαναλαμβάνει την έκκληση του στην ποίηση να συνδράμει έτσι ώστε να ελαττωθεί ο πόνος. Η έκκληση μοιάζει με **ικεσία**, μια προσευχή προς τη θεά ποίηση. Όμως, δεν φαίνεται να έχει αποτέλεσμα, αφού ο ίδιος ο ποιητής δηλώνει πως «για λίγο» δεν νιώθει τον πόνο της πληγής.

Γενικά

Το ποίημα φέρει τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Καβάφη. Η **θεατρικότητα** και η **πεζολογία** κυριαρχούν. Ο θεατρικός μονόλογος δίνεται σε πρωτοπρόσωπη αφήγηση. Η δύναμη της ποίησης είναι κυρίαρχη και σε άλλα ποιήματα του Καβάφη, όπως στο:

Ἐκόμισα εἰς τὴν τέχνην

Κάθομαι καί ρεμβάζω
ἐπιθυμίες κ' αἰσθήσεις
Ἐκόμισα εἰς τὴν τέχνην
Πρόσωπα καί γραμμές
Ἐρώτων ἀτελῶν
Κάτι ἀβέβαιες μνημεις
Ἄς ἀφεθῶ σ' αὐτήν
Ξέρε νά σχηματίζει
Μορφὴν τῆς καλλονῆς
Σχεδόν ἀνεπαισθήτως
Τόν βίον συμπληροῦσα
Συνδυάζουσα ἐντυπώσεις
Συνδυάζουσα τες μνημεις

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί ο Καβάφης υποδέχεται ένα άγνωστο πρόσωπο, ένα ιστορικά ανύπαρκτο ποιητή του 595μ.Χ.; Έχετε σκεφτεί πώς θα λειτουργούσε η Μελαγχολία του Ίάσωνος Κλεάνδρου ..., αν απλώς είχε τον τίτλο Μελαγχολία Ποιητού;
2. Γιατί ο ποιητής επιλέγει έναν τόσο εκτενή τίτλο για το ποίημά του;
3. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους επιτυγχάνεται η επι-

κοινωνία του ποιητή με την Τέχνη της Ποίησης; Ποιο είναι το κλίμα της επικοινωνίας αυτής;

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Ο Κωνσταντίνος Καβάφης υποδέχεται ένα ανύπαρκο πρόσωπο, ένα φανταστικό ποιητή. Ναι μεν ο Ίάσωνας είναι ποιητής, αλλά ζει στη μακρινή Κομμαγηνή του 595μ.Χ. Έτσι, δεν έχει καμία σχέση με τον ίδιο. Αν ο τίτλος ήταν απλά «Μελαγχολία ποιητού», εύκολα ο αναγνώστης θα ταύτιζε το περιεχόμενο του με τον ίδιο τον Καβάφη. Όμως, ο ποιητής θέλει να δηλώσει ότι η ομοιότητα είναι τυχαία. Έτσι, μπορεί καλύτερα να εκφραστεί ελεύθερα, να φωνάξει τον πόνο του, να σπαράξει γι' αυτόν. Εξάλλου, είναι γνωστή η αγάπη του Καβάφη για το σωματικό κάλλος. Έτσι, με τον τίτλο που δίνει τελικά, οποιαδήποτε γενίκευση αποφεύγεται και ο αναγνώστης προσηλώνεται στο φανταστικό Ίάσωνα. Ο συγκεκριμένος Ίάσωνας Κλεάνδρου πονά και προσφεύγει στην τέχνη του. Ο Καβάφης απλά καταγράφει τον πόνο αυτό.
2. Το ποίημα «Μελαγχολία του Ίάσωνος Κλεάνδρου ποιητού εν Κομμαγηνή 595μ.Χ.» χαρακτηρίζεται απ' τον ιδιαίτερο και πολύ εκτενή τίτλο του. Ενώ το ίδιο το ποίημα είναι αρκετά μικρό σε έκταση, ο τίτλος είναι πολύ περιεκτικός. Παρουσιάζει τον Ίάσωνα Κλεάνδρου, που του αποδίδεται η ιδιότητα του ποιητή. Τοποθετείται η δράση του στην Κομμαγηνή, το 595μ.Χ. Ως κυρίαρχο συναίσθημα του ήρωα, αποδίδεται η μελαγχολία. Ο τίτλος είναι ιδιαίτερα εκτενής γιατί αποτελεί προσωπείο για το ίδιο τον Καβάφη. Είναι ένα βαθιά εξομολογητικό ποίημα, όπου ο ποιητής καταθέτει τις ρύχιες σκέψεις του και τον βαθύ πόνο που του προκαλούν τα γηρατεία. Επειδή, όμως, δεν θέλει να παραδεχτεί τα συναισθήματά του αυτά, κρύβεται πίσω απ' τον ποιητή Ίάσωνα Κλεάνδρου. Δεν θέλει να ταυτίσουν οι αναγνώστες το περιεχόμενο του ποιήματος με τον ίδιο. Έτσι, δίνει πάρα πολλές πληροφορίες στον τίτλο για να αποπροσανατολίσει τον αναγνώστη απ' το πρόσωπό του.
3. Το ποίημα «Μελαγχολία του Ίάσωνος Κλεάνδρου ποιητού εν Κομμαγηνή 595μ.Χ.», αποτελεί ένα στοχαστικό μονόλογο. Στους στίχους 1-3 ο ήρωας μονολογεί και στους στίχους 4-6 απευθύνεται με 2^ο πρόσωπο στην ποίηση. Έτσι, επιτυγχάνεται ο μονόλογος μ' αυτή. Το ίδιο ακολουθεί ο ποιητής και στη συνέχεια, αφού ο μονόλογος του 7^{ου} στίχου ακολουθείται απ' το διάλογο των στίχων 8-9. Ο διάλογος με την Τέχνη, αφού είναι τόσο πολύτιμη γι' αυτόν και αποτελεί το μοναδικό του καταφύγιο. Το κλίμα, λοιπόν, της επικοινωνίας αυτής είναι ένα κλίμα οικειότητας και εμπιστοσύνης, εμπιστοσύνης του βαθιά πληγωμένου απ' τα γηρατεία ποιητή, προς την «Τέχνη της Ποιήσεως», τη μοναδική του ελπίδα να γιατρευτεί.

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΑΝ ΤΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

ΧΑΣΙΑΚΗΣ
ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ